

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Апанович О. М. Козацька енциклопедія для козацтва : кн. ст. про іст. буття укр. козацтва / О. Апанович ; упоряд. О. Яремійчук ; наук. ред., авт. післямови Ю. Мицик. – К. : Веселка, 2009. – 719 с. : іл.
2. Євтух В. Б. Етнопедагогіка : навч. посібник / В. Б. Євтух, А. А. Марушкевич, Н. М. Дем'яненко, В. В. Чепак. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – Ч. 1. – 149 с.
3. Жулинський М. Нація. Культура. Література: національно-культурні міфи та ідейно-естетичні пошуки української літератури / М. Жулинський. – К. : Наук. думка, 2010. – 560 с.
4. Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України № 22-23-24. – 2014. – С. 3.
5. Короденко М. Як виховати моральність? / М. Короденко // Освіта України. – 2012. – № 47. – 19 листопада. – С. 11.
6. Когляр М. Ф. Історія в життєписах / М. Ф. Когляр, В. А. Смолій ; пер. з рос. – К. : Час, 1994. – 328 с. – (Серія «Україна. Голоси історії»). – [Бібліогр. : 18 с.]
7. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навч. посіб. / В. А. Мосіяшенко. – Суми : Університетська книга, 2005. – 176 с.
8. Національна доктрина розвитку освіти в Україні. Шлях освіти. – 2004. – № 34.
9. Нісімчук А. Педагогіка : підручник / А. Нісімчук. – Київ : Атіка, 2007. – 344 с.
10. Орієнтовна програма національного виховання учнівської молоді Рівненщини // Методичний вісник. – Рівне : РОППО, 2007. – Вип. 1. – 60 с.
11. 11. Основні орієнтири виховання учнів 1-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1243/243 від 31.10.11.
12. Руденко Ю. Козацько-лицарське виховання учнівської та студентської молоді : монографія / Ю. Руденко, Ю. Мельничук. – К., 2011. – 415 с.
13. Руденко Ю. Козацька педагогіка – сучасний стан та її запровадження в навчально-виховному процесі / Ю. Руденко. – Вид. 2-ге, доповн. // Освітньо-виховні традиції українського козацтва: минуле і сучасність : матеріали наукових читань. – К. : Золоті ворота, 2011. – 206 с.
14. Руденко Ю. Українська козацька педагогіка: витоки, духовні цінності, сучасність / Ю. Руденко, О. Губко. – К. : МАУП, 2007. – 384 с.
15. Савченко О. Цінності, що об'єднують шкільну і педагогічну освіту / О. Савченко // Початкова школа. – 2008. – № 7. – С. 2-4.
16. Технології формування ціннісного ставлення особистості до суспільства та держави : науково-методичний вісник / авт.-упоряд. Н. Гавриш, Г. Ситник. – Рівне, 2009. – Вип. 4. – 73 с.
17. Фіцула М. М. Педагогіка : підр. / М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2003. – 363 с.

Дата надходження до редакції: 22. 05. 2015 р.

УДК 37.013.74:371.4:001.8

Юлія КУЦАК,
викладач кафедри театральної режисури
Рівненського державного гуманітарного університету

ДРАМАТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГІЧНОГО АНАЛІЗУ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОГО СВІТУ

У статті охарактеризовано драматичне виховання як предмет педагогічного аналізу в країнах західнослов'янського світу. Визначено структурні компоненти драматичного виховання як виховної технології.

Ключові слова: драматичне виховання, вихователь, вихованець, педагогічний аналіз.

В статті дана характеристика драматическому вихованню як предмету педагогічного аналізу в країнах західнослов'янського світу. Визначено структурні компоненти драматичного

воспитания как воспитательной технологии.

Ключевые слова: драматическое воспитание, воспитатель, воспитанник, педагогический анализ.

The article describes dramatic education as article of pedagogical analysis is examined in the countries of the zakhidnoslov'yanskogo world. The structural components of dramatic education are determined as an educate technology.

Key words: dramatic education, educator, pupil, pedagogic a analysis.

Постановка проблеми. Формування та розвиток особистості відповідно до вимог сучасного європейського співтовариства вимагає багатоаспектного педагогічного аналізу виховання як соціального явища, яке визначає складний і суперечливий соціально-історичний процес входження підростаючого покоління в життя суспільства, а також забезпечує сформованість необхідних якостей майбутніх представників держави, здатних до життєвої самореалізації.

Драматичне виховання є однією зі складових системи виховання особистості. Виховний вплив театрального мистецтва зумовлений насамперед тим, що його основою є гра, в якій закладено механізми розвитку ціннісно-сислової сфери особистості (ідентифікація, рефлексія, емпатія та ін.).

Категорія «драматичне виховання» (або «театральне виховання»), що сформувалась у культурно-педагогічних дискурсах минулих часів, зокрема й країн західнослов'янського світу, на сучасному етапі дослідження освітньо-виховних новацій потребує теоретичного обґрунтування з визначенням його специфічних рис та особливостей, можливостей виправданого й ефективного використання в рамках існуючої освітньої системи нашої держави.

Аналітичний розгляд означеного поняття ми вважаємо більш повним у контексті аналізу його формування та використання в країнах західного світу, зокрема в Польщі, Чехії, Словаччині, як країнах, що територіально межували з Україною, забезпечуючи при цьому прямиї та опосередковані впливи і становлення даної виховної категорії як у далекому минулому, так і сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає змогу стверджувати, що проблема драматичного виховання західнослов'янських народів висвітлювалась у нарисах польських діячів культури та театру (Б. Бакула, Ю. Леванський, Я. Кот, С. Пергажко та ін.), у наукових працях фахівців чеської театральної педагогіки (Р. Марушак, Є. Махкова, Ю. Ритчик, В. Родрігезова, Г. Цісовська, Й. Валента та ін.), які називали театральне мистецтво провідним засобом формування особистості, починаючи з дошкільного віку і впродовж усього подальшого життя людини, стверджували, що «театр є могутнім засобом ідейного й емоційного впливу на публіку з метою виховання ідеальних громадян – синів Вітчизни» [4, с. 128-129].

Однак питанню драматичного виховання як педагогічній проблемі окремого наукового дослідження присвячено не було, що й обумовило вибір теми нашого дослідження.

Мета статті полягає у спробі здійснення педагогічного аналізу драматичного виховання як технології, що впродовж тривалого часу формувалась під впливом культурно-освітніх умов держав західнослов'янського світу та досвіду фахівців мистецької й педагогічної освітніх галузей.

Виклад основного матеріалу. Як зазначається в інформаційно-довідкових джерелах, педагогічний аналіз – це педагогічна діяльність, спрямована на вивчення стану, тенденцій розвитку, об'єктивну оцінку результатів педагогічного процесу та вироблення на цій основі рекомендацій щодо впорядкування системи або переведення її на більш високий якісний рівень [5]. Таким чином, здійснення педагогічного аналізу полягає у виявленні й оціню-

ванні виховного результату драматичного виховання та подальшому корегуванні сучасної професійної діяльності фахівців педагогічної галузі освіти задля отримання необхідного виховного результату.

Загальновідомо, що аналіз – це умовне розчленування предмета на частини та одночасне надання оціночної характеристики кожному елементу з метою характеристики предмета аналізу в цілому. Виходячи з цього, перш за все, визначимося зі значенням поняття «драматичне виховання».

Означений термін з'явився внаслідок сполучення понять «виховання» і «драма», «драматизація». Симвіоз вказаних понять дає можливість тлумачити «драматичне виховання» (або рівнозначний йому термін «театральне виховання») як:

- комплексний цілеспрямований педагогічний вплив на розвиток особистості вихованця засобами театрального мистецтва й драматизації шляхом «забарвлення» навчального матеріалу, «надання певній події чи факту надзвичайного, приголомшливого чи зворушливого характеру» [1];

- опосередкований культурно-педагогічний вплив на вихованця шляхом його залучення до театрального-мистецького простору, тобто – процесу формування культурних, естетично розвинених та духовно збагачених майбутніх представників нашої держави, які мають відповідні технологічні особливості.

Ретроспективний аналіз літературних джерел освітнього та культурно-мистецького змісту останніх ста років пропонує документальне підтвердження застосування сучасної форми терміна «драматичне виховання» в Польщі, Чехії та Словаччині в таких конструкціях: «виховання у театральній грі», «виховна драматургія», «playmaking» та ін. [7; 8].

Драматичне виховання як частина виховного процесу вимагає обґрунтування таких структурних компонентів, як суб'єкти виховного процесу (вихователь і вихованець), умови, в яких здійснюється взаємодія та результат.

До суб'єктів виховної взаємодії належать педагог та вихованець. Загалом першими формами взаємодії суб'єктів драматичного виховання у вузькому педагогічному значенні доцільно вважати «домашній театр», пришкольні драматичні театральні гуртки, де педагог виконував роль мистецького керівника, наставника, координатора, діяча культури та мистецтва. Зазначена взаємодія була внутрішньомотивованою з боку кожного суб'єкта, адже до мистецької взаємодії він залучався за власним бажанням.

Визначаючи зміст діяльності шкільного (польського) театру через його поетику, Л. Софронова стверджувала, що «світ, зображений у театрі школи, був світом, суворо поділим за дихотомічним принципом. У ньому все підкорялося протиставленню добра і зла, божественного і диявольського, внутрішнього і зовнішнього. Двоєюкою була й людина. Алегорії добра і зла, гріха й чесноти виступали протиборчими парами, як і гордість – смиренність, задрість – лагідність. Кожна із цих алегорій сама по собі могла роздвоюватися, бути як позитивною, так і негативною категорією. Будучи поділим на дві половини або завжди готовим до роздвоювання, поділу, світ шкільного театру – це не якийсь конкретний світ, країна або місто, це – всесвіт» [6].

Уже тоді проблемі готовності керівників теа-

тральних колективів до творчої взаємодії належало вагоме місце на етапі професійної підготовки у вищих театральних навчальних закладах через ознайомлення з «історичними та теоретико-методологічними особливостями виникнення та існування польського театру» [4, с. 67].

Поступово дидактична компонента мистецтва театру та драматургії здійснила переорієнтацію з позакласної сфери діяльності у безпосередній навчально-виховний процес у межах загальноосвітньої школи, де ролі суб'єктів виховної взаємодії наповнилися оновленим змістом. Учні гімназій, ліцеїв, шестирічної початкової школи західнослов'янських країн «потрапляють до світу театральності під час вивчення навчальних дисциплін основного циклу, відвідування «дитячого драматичного театру, активної участі в діяльності пришкольніх театральних гуртків» [2].

Внутрішня позитивна мотивація вихованців, готовність педагогів до виховної діяльності у процесі триєдиної творчої взаємодії «вихователь – мистецтво – вихованець» (автор), наявність сукупності навчально-методичного забезпечення, матеріально-технічне оснащення вказаної взаємодії (костюми, декорації тощо), навчальні приміщення, що облаштовані згідно з санітарно-гігієнічними та навчально-розвивальними вимогами щодо вихованців окремих вікових груп, методологічний компонент (арсенал методів, засобів, прийомів) – усе доцільно вважати оптимальними умовами для ефективної реалізації технологій драматичного виховання.

Як справедливо стверджував К. Станіславський, висловлюючись про готовність учителя-режисера-постановника, «замало вивчити існуючу «систему», необхідно створити власну».

Наголошуючи на дієвості методології драматичного виховання, чеські науковці зазначають, що методи драматичного виховання «втягують у процес усю особистість учня, дозволяють творити, рефлексувати в різних площинах творчості» [9, с. 14].

Означені умови уможливають реалізацію виховних цілей. Результатом і одночасно критерієм ефективності виховного процесу на засадах драматизації є театральна культура особистості.

Такими чином, ми розглянули структурні компоненти драматичного виховання як виховної технології, що формувалася на культурно-мистецькому ґрунті слов'янських народів та набула розповсюдження в освітньо-виховній сфері формування особистості. Обмін досвідом фахівців різних галузей мистецтва, культури, педагогіки, а також сукупність інших умов (історичні події, територіальні зміни меж держав тощо) спричинили поширення запозичених методів реалізації драматичного виховання в сучасний період на території нашої держави.

На сьогодні театральне мистецтво в освітньому процесі представлено наступними напрямками:

- професійне мистецтво з притаманними йому загальнокультурними цінностями, що адресовані дитячій аудиторії;
- дитячий аматорський театр (шкільний, позашкільний або пришкольній);
- театр як навчальний предмет у загальноосвітній школі, що реалізує включення учнів до комплексу мистецтв на засадах театральної педагогіки, метою якої є розвиток навичок виразної поведінки, забезпечення активної пізнавальної позиції кожного

учня, сформованість театральної культури особистості.

Театр передбачає потенціал художнього, виховного, терапевтичного, компенсаційного впливів, які в процесі виховання і навчання необхідно використати сповна. Водночас він є віддзеркаленням життя і літератури, у зв'язку з чим означений вид мистецтва варто практикувати як необхідний елемент шкільної освіти [10, с.39].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснена нами спроба педагогічного аналізу драматичного виховання є лише частиною фундаментального дослідження цілісного багатоконтентного явища – драматичного виховання, що бере початок із часів зародження мистецтва в різних країнах світу, у тому числі й західнослов'янських, та є виховною технологією. Подальші перспективи розвідок у даному напрямку вбачаємо у дослідженні історичних витоків методів драматичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах Польщі, Чехії, Словаччини кінця ХХ – початку ХХІ століть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бибик С. П. Словник іншомовних слів. Тлумачення, словотворення та слововживання: близько 35 000 слів і словосполучень / С. П. Бибик, Г. М. Сюта ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – Х. : Фоліо, 2012. – 622 с.
2. Детский драматический театр [Электронный ресурс] // Педагогическая энциклопедия. – Режим доступа : <http://pedagogic.ru/pedenc/item/f00/s00/e0000685/index.shtml>.
3. Кузина Е. Е. Три реплики Ежи Гротовского о театральном образовании / Е. Е. Кузина // Театральная жизнь. – М., 2008. – № 3. – С. 66-68.
4. Ритчик Ю. И. Театр и национальное самосознание (из истории чешского национально-патриотического движения за создание Национального театра) / Ю. И. Ритчик // Театр в национальной культуре стран Центральной и Юго-Восточной Европы XVIII-XIX веков. – М., 1976. – С. 126, 128-129.
5. Современный образовательный процесс: основные понятия и термины / авт.-сост. М. Ю. Олешков, В. М. Уваров. – М. : Спутник Плюс, 2006.
6. Софронова Л. А. Поэтика школьного театра [Электронный ресурс] / Л. А. Софронова // Труды отдела древнерусской литературы. – Л. : Наука. Ленингр. отд-ние, 1979. – Т. 34. – С. 184-185. – Режим доступа : <http://feb-web.ru/feb/todrl/t34/t34-176.htm>.
7. Zelina M. Alternativne školstvo: alternativne školy, alternativna pedagogika, alternativne pedagogické koncepcie a smery / M. Zelina. – Bratislava, 2000. – P.106.
8. Kovalčíková I. Výchovná dramatika akoprostriedok personalnej a sociálnej výchovyžiaka. In: Humanizácia v zdelávaníana I stupnizá kladnej školy / I. Kovalčíková. – Mana Con, Prešov, 1999. – P. 75-156.
9. Marušák R. Dramatická výchova v kurikulumousčasné školy. Využití metod a technik / R. Marušák, O. Kralova, V. Rodriguezova. – Praha : Portál, 2008. – P.14.
10. Guzy-Steinke H., Wilk T. Uczeń teatr. Realiaa poszukiwania możliwości realizacji edukacji teatralnej w szkole / H. Guzy-Steinke, T. Wilk. – Toruń: AkApit, 2009. – P.39.

Дата надходження до редакції: 16.04.2015 р.